

Güliden BASİT
Orcid: 0000-0002-6193-5569

Necmettin Erbakan Üniversitesi Hemşirelik
Fakültesi

Sorumlu Yazar (Correspondence Author):

Güliden BASİT
gulidenbasit@gmail.com

Anahtar Sözcükler:

Hemşirelik; hemşirelik öğrencileri,
kayıtlar, kişisel sağlık kayıtları

Keywords:

Nursing; nursing students, records,
personal health records.

Hemşirelik Öğrencilerinin Hastaların Kişisel Sağlık Verileri İle İlgili Görüşleri

Views of Nursing Students About Patients' Personal Health Data

Gönderilme Tarihi: 09.09.2020

Kabul Tarihi: 26.07.2021

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı öğrenci hemşirelerin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik tutumlarını belirlemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı olarak yapılan bu araştırmaya 131 hemşirelik öğrencisi katılmıştır. Veriler online olarak, Tanıtıcı Özellikler Formu ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, tek yönlü varyans analizi, bağımsız örneklem t testi ve ki kare testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %82.4'ünün kadın ve yaş ortalamasının 20.67 (± 1.79) olduğu, %32.8'inin birinci sınıfta öğrenim gördüğü, ölçekten aldıkları toplam puan ortalamasının 4.14 (± 0.35) olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin, cinsiyete ve öğrenim gördüğü sınıfa göre ölçek puan ortalamalarında anlamlı farklılık saptanmazken, aydınlatılmış onam kavramını bilen öğrencilerin yasal boyutta daha fazla bilgi sahibi oldukları saptanmıştır.

Sonuç: Öğrencilerin, hastaların kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması konusunda olumlu tutuma sahip olduğu saptanmıştır. Konunun daha geniş katılımlı örneklemelerde tekrarlanması ve nitel boyutta incelenmesi önerilmektedir.

ABSTRACT

Purpose: This study aims to determine student nurses' attitudes towards registering and preserving personal health data.

Methods: 131 nursing students participated in this descriptive study. Data were collected online using the Descriptive Characteristics Form and the Attitude Scale to Record and Protect Personal Health Data for Nursing Students. Descriptive statistics, one-way analysis of variance, independent sample t-test and chi-square tests were used to analyze the data.

Results: It was determined that 82.4% were female, the mean age of the students was 20.67 (± 1.79), 32.8% were in the first grade, and the total average score they got from the scale was 4.14 (± 0.35). While there was no significant difference between the scores of the students from the scale according to gender and the class they studied, it was determined that the students who knew the concept of informed consent had more knowledge in the legal dimension.

Conclusion: It was determined that the students had a positive attitude about the recording and protection of the patients' personal health data. It is recommended that the subject be studied in samples with more extensive participation and analyzed qualitatively.

GİRİŞ

Günümüzde sağlık hizmetlerinin sunumundaki teknolojik gelişmeler, sağlıkla ilgili verileri elektronik ortamda uygun bir şekilde toplamak, kullanmak ve paylaşmak için kolaylık sağlamaktadır. Örneğin, kronik hastalıklarla ilgili sürecin izlenmesi ve yönetilmesinde elektronik sağlık kayıtlarının önemli bir katkısı bulunmaktadır. Sağlık geliştirilmesi ve hastalıkların nedenlerini belirlemeye yönelik çalışmalar (Grady ve diğerleri, 2017) ile sağlık sistemlerinin kalitesini, güvenliğini ve verimliliğini geliştirme amaçlı araştırmalar (Abouelmehdi, Beni-Hessane ve Khaloufi, 2018) bu veri setlerine dayalı olarak yapılmaktadır. Ancak bu gelişmelere bağlı olarak kişisel sağlık verilerinin gizlilik ve güvenliğinin sağlanması oldukça güçleşmiştir. Kişisel verilere ilişkin işlemlerin bağlamı temel hak ve özgürlükler için önemli riskler yaratabileceği için özellikle korunması gerekmektedir.

Kaynak Gösterimi: Basit, G.,(2021). Hemşirelik Öğrencilerinin Hastaların Kişisel Sağlık Verileri İle İlgili Görüşleri. *EGEHFD*, 37(3), 189-195. Doi:10.53490/egehemsire.792537
How to cite: Basit, G.,(2021). Views Of Nursing Students About Patients' Personal Health Data. *JEUNF*, 37(3), 189-195. Doi:10.53490/egehemsire.792537

“Kişisel veri”, etnik köken, genetik, akıl sağlığı, madde bağımlılığı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, çocuk ve küçüklere yönelik veriler, engellilik, üreme sağlığı, palyatif bakım, cinsel yaşam, davranış profilleri, aile içi şiddet, coğrafi konum ve finans gibi konuları içermekte ve bu veriler “hassas veri” olarak kabul edilmektedir (Dyke, Dove ve Knoppers, 2016). Ülkemizdeki yasal düzenlemeler incelendiğinde, 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nda “*Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri özel nitelikli kişisel veridir*” ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla kişisel sağlık verileri, hassas veri ya da özel nitelikli veri olarak değerlendirilmektedir. Kişisel sağlık verisi ise, Sağlık Bakanlığı’nın 2017 yılında yürürlüğe giren ilgili mevzuatında, “*kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığına ilişkin her türlü bilgi ile kişiye sunulan sağlık hizmeti ile ilgili bilgiler*” şeklinde tanımlanmıştır (Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2017). Kişisel sağlık verileri, kişinin sağlık hizmeti aldığı süreçte kaydedilen her türlü tıbbi girişim ve bakım uygulamalarına ait bilgileri içerir (Bezirgan Gözmenler, Şenol ve Seren İntepeler, 2019). Bu kapsamda kişiye ait kimlik bilgisi, geçmişine ait sağlık bilgisi, kullandığı tedavi yöntemleri, beslenme alışkanlığı, cinsel tercihi ve genetik bilgisi gibi bilgiler (Aladağ, Kurtarangel ve Bahtiyar, 2014) kişisel sağlık verisi olarak yer almaktadır. Yataklı Tedavi Kurumları Tıbbi Kayıt ve Arşiv Hizmetleri Yönergesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönergenin (2007), “Kişisel Sağlık Kayıtlarının Güvenliği” başlıklı ekinde, hasta ile ilgili sözlü bilgi, yazılı bilgi, tıbbi müdahaleler, ön tanı, teşhisler, grafik imajları, fatura gibi konular kişisel sağlık verisi kapsamına girmektedir. Aynı yönergede hasta ile ilgili bilgilere erişimin rol bazı yetkilendirme ile mümkün olması, hasta dosyasının ortada bırakılmaması, bilgisayar ekranının başkaları tarafından okunabilecek şekilde bırakılmaması gibi önlemlerin alınması, veri güvenliği konusunda gizlilik, bütünlük ve erişilebilirlik prensiplerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (Yataklı Tedavi Kurumları Tıbbi Kayıt ve Arşiv Hizmetleri Yönergesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönerge, 2007). Sağlıkla ilgili verilerin işlenmesi için ilgili kişinin açık rızasının olması gerekmektedir (Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, 2016). Dolayısıyla bu verilerin -kanunda belirtilen haller dışında- silinmesi, yok edilmesi, anonim hale getirilmesi, üçüncü kişilere ya da yurt dışına aktarılması gibi her türlü işlemde kişinin açık rızasını almak bir zorunluluktur. Kişisel verilerin korunması özel yaşamın gizliliği ilkesi, yaşama hakkı ve sağlık hakkı ile doğrudan ilişkilidir (<http://www.kisiselsaglikverileri.org>). Dolayısıyla bu hakkın ihlali, Anayasa’da yer alan temel hakların ihlali anlamına gelmektedir.

Sağlık hizmetlerinin doğası gereği, bir sağlık kurumuna başvuran kişi, en özel bilgilerini içeren verileri, kendisine bakım veren sağlık ekibi üyeleri ile paylaşmak durumundadır. Bu açıdan hasta bireylerin 24 saat yanında bulunan ve bakım sorumluluğunu üstlenen hemşireler, hastanın fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik durumu ile ilişkili bilgilerine ulaşabilir konumdadır. Hemşirelerin hastaların bakımına yönelik hemşirelik uygulamalarını gerçekleştirme yükümlülüğünün yanında yapılan uygulamaları kayıt etme sorumluluğu bulunmaktadır. Hemşirelik öyküsünün alınması ve elde edilen verilerin tam, doğru ve sistemli bir şekilde kayıt edilmesi, hastanın kişisel verilerinin kayıt ve işlenmesi ile bu verilerin korunmasını da kapsar. Bu noktada bireyler, hem temel hak ve özgürlükler, hem de hasta hakları kapsamında kişisel sağlık verilerinin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Kanunda belirtildiği üzere “*Sağlık hizmeti sunumunda görevli kişiler; ilgili kişinin sağlık verilerine ancak, verilecek olan sağlık hizmetinin gereği ile sınırlı olmak kaydıyla erişebilir*” (Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik, 2019). Hastalara bakım veren diğer sağlık üyeleri gibi hemşirelerin de, Kişisel Verilerin Korunması (KVKK) kanununda belirtilen veri sorumlularından biri olduğu düşünüldüğünde, kendileri ile paylaşılan hastaya ait bilgilerin, uygun şekilde kayıt edilmesi, korunması, bu bilgilere erişilmesini ve bilgilerin amacı dışında işlenmesini önleme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluk, Türk Hemşireler Derneği’nin (THD) 2009’da yayınladığı “*Hemşireler için etik ilke ve sorumluluklar*” metninde “hemşire hizmet verdiği bireyin kendisi ve ailesi ile ilgili olarak paylaştığı bilgileri (...) bireyin rızası olmaksızın başka bireylerle paylaşmaz” şeklinde yer almaktadır. Aynı zamanda savunucu rolü kapsamında hemşirelerin bu sorumluluğa uygun hareket etmesi gerekmektedir.

Literatürde kişisel verilerin korunmasında mahremiyet anlayışının bulunduğu (Dülger, 2015) bu doğrultuda bireylerin kendisine ait bilgilerin ne zaman, nasıl ve ne ölçüde bir başka kişi ya da kuruluşa verileceğini belirleme hakkı (bilgi mahremiyeti) olduğu belirtilmektedir (Leino-Kilpi, 2001). Sağlık hizmetlerinde bireyler bu haklarını aydınlatılmış onam aracılığıyla kullanır. Diğer bir ifade ile bireylerin kişisel verilerini başkalarıyla paylaşım paylaşımına izni, bireyin bu konudaki rıza beyanı “aydınlatılmış onam” ile örtüşmektedir (Zeybek Ünsal ve Örnek Büken, 2018). Ancak aydınlatılmış onam, yalnızca söz konusu olan işlem ile sınırlı olduğu için hemşireler, bireyin rızasının kişisel bilgi paylaşımını kapsadığından emin olmalı ve bu konudaki yükümlülüklerini bilmelidir. Hemşirelerin meslek hayatına yönelik yükümlülükleri konusundaki bilgiler, öğrenim hayatında müfredatta yer alan dersler ile öğrencilere aktarılmaktadır (HUÇEP, 2014).

Hemşirelik lisans programlarında öğrenim gören öğrencilerin, Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP) ulusal yeterlikleri ile belirlenen, mesleki uygulamalarda bilişim ve bakım teknolojilerini kullanma, uygulamaları gerçekleştirirken ilgili yasa, yönetmelik ve mevzuatı dikkate alarak, mesleki etik ilke ve değerlere uygun hareket etme gibi yeterliliklerinin olması gerektiği belirtilmektedir (HUÇEP, 2014). Ülkemizde hemşirelik eğitim programlarında bu yeterlilikleri kazandırmaya yönelik dersler verilmekte; öğrenciler etik sorumluluk bilincine sahip meslek üyeleri olarak mezun olmaktadır. Hemşirelik uygulamaları bu bilinçle gerçekleştirildiğinde, mesleki ve hukuki sorumluluk oluşturacak problemlerle karşı karşıya kalma olasılığı azalacaktır. Bu çalışmada,

öğrenci hemşirelerin mesleki ve hukuki sorumluluklarından biri olan kişisel sağlık verilerinin korunmasına yönelik tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırma Sorusu:

Öğrencilerin hastaların kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması ile ilgili tutumları nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma, tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Konya ilinde yer alan bir devlet üniversitesinin Hemşirelik Fakültesinde okuyan hemşirelik öğrencileri (N= 549), araştırmanın örneklemini ise araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden öğrenciler (n=131) oluşturmuştur (yanıtlanma oranı %23,8). Araştırmada herhangi bir dışlanma kriteri kullanılmamıştır.

Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri 3 Temmuz-11 Ağustos 2020 tarihleri arasında, Google formlar ile online olarak oluşturulan Tanıtıcı Özellikler Formu ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Formlar öğrencilerin mail adreslerine gönderilmiş ve gelen yanıtlar değerlendirilmiştir. Tanıtıcı özellikler formunda öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf, aydınlatılmış onam kavramını bilme durumu ile ilgili sorular yer almaktadır.

Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği: Bezirgan-Gözmener, Şenol ve İntepeler (2019) tarafından geliştirilen ölçek, 5'li likert tipte olup maddeler (1) kesinlikle katılmıyorum, (2) katılmıyorum, (3) fikrim yok, (4) katılıyorum ve (5) kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Ölçek toplam 31 madde ve 5 alt boyuttan (kişisel sağlık verisi bilgisi, yasal bilgiler, yasal veri paylaşımı, kişisel sağlık verisi paylaşımı, kişisel sağlık verisi kaydı) oluşmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde ölçek toplam puanı alınarak ve elde edilen ham puan ölçek madde sayısına bölünerek ölçek puanı elde edilmektedir. Alt boyut puan hesaplamasında da alt boyut puanı toplanarak alt boyut madde sayısına bölünüp, elde edilen puan 1-5 arasında değerlendirilmektedir. Ölçekte kesme noktası 3 olarak belirlenmiş, ölçekten ortalama 3'ün altında puan alan öğrencilerin kişisel verilerin kaydı ve korunmasına ilişkin tutumları olumsuz, 3 ve üzeri puan alan öğrencilerin kişisel verilerin kaydı ve korunmasına ilişkin tutumları olumlu olarak değerlendirilmektedir. Olumsuz tutum; kişisel verilerin kaydı ve korunmasına ilişkin farkındalığın düşük, olumlu tutum ise bu konudaki farkındalığın yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin tamamı için belirtilen puanlama ve değerlendirme, ölçeğin tüm alt boyutları için de aynı şekilde kabul edilmektedir. Ölçekte ters hesaplanan madde yoktur. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı Bezirgan-Gözmener, Şenol ve İntepeler (2019)'in çalışmasında 0.94 olarak belirtilmiş olup, bu araştırma için 0.87 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS 26.0 istatistik paket programında kodlanarak değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu için normallik testi, ölçek puanlarının değişkenlere göre farklılığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi, bağımsız örneklem t testi ve ki kare testleri yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p=0.05$ 'e göre değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülmesi için, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (No:2020/2739). Formlar ders dönemleri bittikten sonra öğrencilerin e posta adreslerine (online olarak) gönderilmiştir, dolayısıyla formu dolduran öğrenciler araştırmaya katılmaya gönüllü onay vermiştir. Araştırmada kullanılan ölçeğin geçerlik güvenilirliğini yapan yazarlardan mail yoluyla izin alınmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin %82.4'ünün kadın, %32.8'inin birinci sınıf, %27.5'inin ikinci sınıfta öğrenim gördüğü ve yaş ortalamasının 20.67 (± 1.79) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %74.8'i aydınlatılmış onam kavramını bildiğini ifade etmiş olup, %63.4'ü hemşirelik uygulamaları gerçekleştirilirken aydınlatılmış onamın alınması gerektiğini belirtmiştir.

Öğrencilerin ölçekten aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde (Tablo 2), ölçek toplam puan ortalamasının 4.14 (± 0.35) olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin ölçek alt boyut puan ortalamaları kişisel sağlık verisi bilgisi için 4.03 (± 0.43), yasal bilgiler için 4.43 (± 0.37), yasal veri paylaşımı için 4.34 (± 0.49), kişisel sağlık verisi paylaşımı için 3.88 (± 0.50) ve kişisel sağlık verisi kaydı için 3.89 (± 0.55) olarak belirlenmiştir.

Öğrencilerin cinsiyete göre ölçek puan ortalamaları Tablo 3’de, öğrenim gördükleri sınıflara göre ölçek puan ortalamaları Tablo 4’de verilmiştir. Öğrencilerin cinsiyet ve sınıf değişkeni açısından ölçek toplam ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$).

Öğrencilerin aydınlatılmış onam kavramını bilme durumlarına göre ölçek ve alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde (Tablo 5) ölçek genel puanı, kişisel sağlık verisi bilgisi, kişisel sağlık verisi paylaşımı ve kişisel sağlık verisi kaydı alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0.05$). Yasal bilgiler ve yasal veri paylaşımı alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir fark saptanmıştır. Buna göre aydınlatılmış onam kavramını bildiğini ifade eden öğrencilerin yasal bilgiler ve yasal veri paylaşımı puan ortalamalarının, aydınlatılmış onam kavramını bilmediğini ifade eden öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri (n=131)

Yaş	(Ort±SS)	20.67±1.79		
			Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın		108	82.4
	Erkek		23	17.6
Sınıf	1.Sınıf		43	32.8
	2.Sınıf		36	27.5
	3.Sınıf		20	15.3
	4.Sınıf		32	24.4
Aydınlatılmış onam kavramını bilme durumu	Evet, biliyorum		98	74.8
	Hayır, bilmiyorum		33	25.2
Hemşirelik uygulamalarında hemşirenin aydınlatılmış onam alması gerekliliği	Evet, gereklidir		83	63.3
	Hayır, gerekli değildir		9	6.9
	Bilmiyorum		39	29.8

Tablo 2. Öğrencilerin Ölçekten Aldıkları Puanların Dağılımı (n=131)

Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği boyutları (n=131)	Min	Max	Ort	SS
Kişisel sağlık verisi bilgisi (KSV)	2.83	5.00	4.03	.43
Yasal bilgiler (YB)	3.43	5.00	4.43	.37
Yasal veri paylaşımı (YVP)	2.00	5.00	4.34	.49
Kişisel sağlık verisi paylaşımı (KSVP)	2.75	5.00	3.88	.50
Kişisel sağlık verisi kaydı (KSVK)	2.67	5.00	3.89	.55
Toplam	3.29	5.00	4.14	.35

Tablo 3. Öğrencilerin Ölçek Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (n=131)

Ölçek boyutları	Cinsiyet	Min	Max	Ort	SS	Test*	p
Kişisel sağlık verisi bilgisi	Kadın (n=108)	2.83	5.00	4.06	.43	t=1.366	p=.174
	Erkek (n=23)	3.25	4.58	3.92	.42		
Yasal bilgiler	Kadın (n=108)	3.57	5.00	4.46	.36	t=1.626	p=.106
	Erkek (n=23)	3.43	5.00	4.32	.42		
Yasal veri paylaşımı	Kadın (n=108)	2.00	5.00	4.38	.48	t=1.842	p=.068
	Erkek (n=23)	3.00	4.80	4.17	.54		
Kişisel sağlık verisi paylaşımı	Kadın (n=108)	2.75	5.00	3.88	.51	t=-.360	p=.719
	Erkek (n=23)	3.00	5.00	3.92	.46		
Kişisel sağlık verisi kaydı	Kadın (n=108)	2.67	5.00	3.90	.56	t=.405	p=.686
	Erkek (n=23)	3.00	5.00	3.85	.55		
Toplam	Kadın (n=108)	3.29	5.00	4.16	.36	t=1.461	p=.147
	Erkek (n=23)	3.42	4.45	4.04	.30		

*bağımsız örneklem t testi

Tablo 4. Öğrencilerin Ölçek Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Sınıfa Göre Dağılımı (n=131)

Ölçek boyutları	Sınıf	Min	Max	Ort	SS	Test*	p
Kişisel sağlık verisi bilgisi	1.sınıf (n=43)	2.83	5.00	3.92	.44	F=1.312	p=.274
	2.sınıf (n=36)	3.33	5.00	4.01	.45		
	3.sınıf (n=20)	3.25	4.58	4.05	.37		
	4.sınıf (n=32)	3.33	5.00	4.20	.40		
Yasal bilgiler	1.sınıf (n=43)	3.57	5.00	4.37	.39	F=2.062	p=.109
	2.sınıf (n=36)	3.57	5.00	4.44	.34		
	3.sınıf (n=20)	3.86	5.00	4.49	.37		
	4.sınıf (n=32)	3.43	5.00	4.48	.40		
Yasal veri paylaşımı	1.sınıf (n=43)	2.00	5.00	4.20	.59	F=0.042	p=.988
	2.sınıf (n=36)	3.40	5.00	4.35	.40		
	3.sınıf (n=20)	3.60	5.00	4.41	.41		
	4.sınıf (n=32)	3.00	5.00	4.50	.47		
Kişisel sağlık verisi paylaşımı	1.sınıf (n=43)	2.75	5.00	3.86	.52	F=0.934	p=.427
	2.sınıf (n=36)	2.75	4.75	3.78	.50		
	3.sınıf (n=20)	3.00	5.00	3.87	.47		
	4.sınıf (n=32)	3.25	5.00	4.05	.49		
Kişisel sağlık verisi kaydı	1.sınıf (n=43)	2.67	5.00	3.82	.61	F=1.160	p=.328
	2.sınıf (n=36)	2.67	5.00	3.85	.59		
	3.sınıf (n=20)	3.00	5.00	3.90	.55		
	4.sınıf (n=32)	3.33	5.00	4.05	.44		
Toplam	1.sınıf (n=43)	3.29	5.00	4.05	.38	F=1.398	p=.246
	2.sınıf (n=36)	3.58	4.84	4.12	.33		
	3.sınıf (n=20)	3.68	4.71	4.17	.28		
	4.sınıf (n=32)	3.42	4.90	4.28	.33		

*One way ANOVA

Tablo 5. Öğrencilerin Ölçek Puanlarının Aydınlatılmış Onam Kavramını Bilme Durumlarına Göre Dağılımı (n=131)

Ölçek boyutları	Aydınlatılmış onam kavramını bilme durumu	Min	Max	Ort	SS	Test*	p
Kişisel sağlık verisi bilgisi	Evet (n=98)	3.25	5.00	4.07	.41	X ² =26.329	p=.238
	Hayır (n=33)	2.83	5.00	3.92	.49		
Yasal bilgiler	Evet (n=98)	3.43	5.00	4.46	.36	X ² =21.329	p=.030
	Hayır (n=33)	3.57	5.00	4.35	.42		
Yasal veri paylaşımı	Evet (n=98)	2.00	5.00	4.41	.49	X ² =24.389	p=.007
	Hayır (n=33)	3.40	5.00	4.15	.45		
Kişisel sağlık verisi paylaşımı	Evet (n=98)	2.75	5.00	3.91	.52	X ² =8.391	p=.495
	Hayır (n=33)	2.75	4.75	3.82	.44		
Kişisel sağlık verisi kaydı	Evet (n=98)	2.67	5.00	3.95	.52	X ² =10.070	p=.185
	Hayır (n=33)	2.67	5.00	3.73	.64		
Toplam	Evet (n=98)	3.42	5.00	4.18	.33	X ² =42.326	p=.414
	Hayır (n=33)	3.29	4.84	4.02	.39		

*Ki kare testi

TARTIŞMA

Hemşirelik öğrencilerinin hastaların kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik tutumlarının incelenmesini amaçlayan bu çalışmada, öğrencilerin ölçekten aldığı puanlar ile cinsiyet aydınlatılmış onam kavramını bilme durumlarına ve okudukları sınıfa göre aldıkları puanlar değerlendirilmiştir.

Kişisel verilerin korunması bireylerin temel hakkıdır. Ancak sağlıkla ilgili verilerin bireyin fiziksel, sosyal, ekonomik ve spiritüel alanları ile ilgili bilgiler içermesi kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasını daha da özelliikli kılmaktadır. Günümüzde teknolojik gelişmelerin hemşirelik bakımına yansımalarının olumlu yönleri olmasına rağmen, elde edilen verilerin gizliliğinin sağlanması konusu da tartışılmaktadır. Bakım verirken, hastaya ait bilgilerin kayıt edilmesi hemşirelerin temel sorumluluklarındandır. Bu sorumluluğun meslek üyelerine kazandırılması ise öğrenim hayatında başlamaktadır. Ülkemizde hemşirelik müfredatında yer alan dersler içerisinde özellikle hemşirelik esasları, mesleki etik, temel kavramlar gibi çeşitli dersler kapsamında konunun önemi vurgulanmakta, mezun oluncaya kadar gerçekleştirilen klinik uygulamalarda öğrencilere farkındalık kazandırılması hedeflenmektedir. Bu çalışmada, öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması konusunda farkındalıklarının yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Tural Büyük ve Ünalı Baydın'ın (2020) çalışmasında öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik puan ortalamaları yüksek bulunmuştur (Tural Büyük ve Ünalı Baydın, 2020). Koç ve Bilgehan'ın (2019) Türkiye'de kişisel sağlık verilerinin güvenliği hakkında öğrencilerin görüşlerini inceledikleri sistematik incelemede, öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin korunması ile ilgili yasal bilgi eksikliklerinin olduğu belirlenmiştir. Aydın (2017)'nin çalışmasında öğrencilerin çoğunluğu, hastaların kişisel sağlık verilerinin korunması ile ilgili sorumluluğun hemşirelerde olduğunu düşünmektedir (Aydın, 2017). Ülkemizde bu konu ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla hasta hakları, mahremiyet ve gizlilik gibi başlıkları içerisinde ele alındığı görülmektedir; Nitekim Soysal ve Kuşçu'nun (2018) çalışmasında öğrencilerin hasta haklarına yönelik genel tutumları boyutundan düşük puan aldığı saptanmıştır. Kim ve Kyung (2018)'un çalışmasında bu çalışma ile benzer şekilde hemşirelik öğrencilerinin hasta mahremiyeti ve gizliliğine yönelik algılarının yüksek olduğu, Kızılcık Özkan, Eyi ve Mayda (2020)'nin çalışmasında öğrencilerin hasta mahremiyetini koruma rollerinin çok yüksek olduğu saptanmıştır. Aydın Er (2012) tarafından yapılan çalışmada, öğrenci hemşirelerin çoğunluğunun hastanın sağlık personelini seçme, aydınlatılma, tıbbi kayıtlarını elde etme ve mahremiyetinin korunması hakkının olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin korunması ile ilgili olumlu tutuma sahip olmaları öğretim elemanlarının ve klinik uygulamada kendilerine rehberlik eden hemşirelerin konuya özen göstermesini rol model almalarından kaynaklanmış olabilir. Öğrencilerin konu ile ilgili farkındalığı öğrenim hayatında kazanmış olmaları sevindiricidir.

Bu çalışmada öğrencilerin ölçek puan ortalamalarının cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Tural Büyük ve Ünalı Baydın'ın (2020) çalışmasında ise kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik tutumların sınıfa göre değişmediği saptanmıştır. Bu sonuç literatürdeki diğer çalışmalar (Kaya, Işık, Şenyuva ve Kaya 2017; Kızılcık Özkan, Eyi ve Mayda, 2020) ile paralellik göstermektedir. Süzek, Eksen ve Özkan'ın (2004) çalışmasında ise bu çalışmadan farklı olarak, sınıflar arasında yapılan karşılaştırmada dördüncü sınıftaki öğrencilerin hasta hakları konusunda daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir. Araştırmada sınıflara göre fark bulunmamasının, öğrencilerin birinci sınıftan itibaren aldığı derslerde konunun öneminin vurgulanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Aydınlatılmış onam kavramını bildiğini ifade eden öğrencilerin yasal bilgiler ve yasal veri paylaşımı alt boyutundan elde edilen puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hemşirelerin yasal mevzuatı değerlendirerek haklarının neler olduğunu bilmeleri, hukuksal olarak karşılaşılabilecekleri sorunların çözümünde önemli bir yer tutar. Güney Kızıl, Beyce İncazlı, Erken, Güntürkün ve Özkan'ın (2015) çalışmasında mesleki bir sertifikaya sahip hemşirelerin görevlerini bilme ve benimseme puanlarının, sertifika sahibi olmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Teke, Uçar, Demir, Çelen ve Karaalp'in (2007) hemşirelerle yaptıkları çalışmada, hasta hakları ile ilgili eğitim alanlar ile almayanlar arasında farklılık saptanmamıştır. Bu çalışmada öğrencilerin ölçeğin yasal bilgiler ve yasal veri paylaşımı alt boyutundan aldıkları puanların yüksek olması, öğrencilerin hasta haklarıyla ilgili mevzuatı ve yasal işleyişi yakından takip ettiğini göstermektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sadece bir kurumdaki öğrenciler ile gerçekleştirilmiş olması, öğrencilerin sınırlı internet kotasına sahip olmaları ve mail adreslerini düzenli olarak kontrol etmemeleri, bu nedenle kendilerine gönderilen formları, planlanan araştırma süresi içerisinde doldurmamış olmaları, araştırmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir.

SONUÇ

Hemşirelik öğrencilerinin hastaların kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik olumlu tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Cinsiyete ve öğrenim gördükleri sınıfa göre öğrencilerin ölçekten aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmazken, aydınlatılmış onam kavramını bilen öğrencilerin yasal boyutta daha fazla bilgi sahibi oldukları saptanmıştır. Çalışmanın daha geniş katımlı örneklemelerde tekrarlanması, öğrencilerin hastaların kişisel sağlık verilerinin korunmasına yönelik konuları içeren derslere devam edilmesi, meslekte çalışırken bu alandaki duyarlılıklarının sürdürülmesi için sürekli eğitim programlarında bu konuya yer verilmesi ve öğrencilerin konu ile ilgili deneyimlerinin incelenmesi için nitel boyutta çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Yazar Katkıları

Bu çalışmanın tasarlanması, verilerin toplanması, analizi ve raporlanması ile ilgili tüm süreçler sorumlu yazar tarafından yürütülmüştür.

Çıkar Çatışması

Yazarın herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Mali destek

Araştırma ile ilgili bir proje yada firmadan mali destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- Abouelmehdi, K. Beni-Hessane, A. Khaloufi, H. (2018). Big healthcare data: Preserving security and privacy. *Journal of Big Data*, 5(1), 1-18.
- Aladağ, C. E. Kurtarangil, E. Bahtiyar, Ş. (2014). Medikal bilgi sistemlerinde güvenlik, mahremiyet ve kimlik doğrulama. *Akademik Bilişim*, 273-277.
- Aydın Er, R. (2012). Hemşirelik eğitiminin başında ve sonunda olan öğrencilerin hasta haklarına ilişkin tutumları: Kocaeli Örneği. *Türkiye Klinikleri*, 20 (3):139-45.
- Aydın, M. F. (2017). Kişisel sağlık verileri konusundaki farkındalık ve gözlemlerin öğrencilerde araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi* 14,1-5.
- Bezircan-Gözmener, S. Şenol, S. ve İntepeler, Ş. S. (2019). Hemşirelik öğrencileri için kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması tutum ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(1), 21-30.
- Büyük, E. T. Baydın, N. Ü. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıkları ile kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 7(4), 198-210.
- Dülger, M. V. (2015). Sağlık hukukunda kişisel verilerin korunması ve hasta mahremiyeti. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), 43-80.
- Dyke, S.O. Dove, E.S. Knoppers, B. M. (2016). Sharing health-related data: A privacy test? *Genomic Medicine*, 1(16024),1-6.
- Grady, C. Cummings, S.R. Rowbotham, M.C. McConnell, M.V. Ashley, E.A. Kang, G. (2017). The changing face of clinical trials: Informed consent. *The New England Journal of Medicine*, 376(9),856-867.
- Güney Kızıl, E. Beyce İncazlı, S. Erken, S. Güntürkün, F. ve Özkan, B. (2015). Hemşirelerin görevlerini bilme, benimseme ve yerine getirme durumları: İzmir örneği. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 12 (3), 215-223.
- Hemşirelik ulusal çekirdek eğitim programı (HUÇEP). (2014). http://www.hemed.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=547&Itemid=178 Erişim tarihi: 30.06.2020
- <http://www.kisisesaglikverileri.org> Erişim tarihi: 22.06.2020
- Kaya, H. Işık, B. Şenyuva, E. Kaya, N. (2017). Personal and professional values held by baccalaureate nursing students. *Nursing Ethics*, 24, 716-731.
- Kızılık Özkan, Z. Eyi, S. Mayda, Z. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin hasta mahremiyetini korumaya yönelik davranışlarının belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(2), 312-320.
- Kim, M. S. Kyung, M. (2018). Influence of perception of patient rights and ethical values on biomedical ethics awareness in nursing students. *Journal of East-West Nursing Research*, 24, 1-9.
- Kişisel sağlık verileri hakkında yönetmelik. (2019). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/06/20190621-3.htm> Erişim tarihi: 30.06.2020
- Kişisel sağlık verilerinin işlenmesi ve mahremiyetinin sağlanması hakkında yönetmelikte değişiklik yapılmasına dair yönetmelik, (2017). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 30250 tarih:24 Kasım 2017.
- Kişisel verilerin korunması kanunu. (2016). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6698.pdf> Erişim tarihi: 21.06.2020
- Koç, A. Bilgehan, T. (2019). *Türkiye’de kişisel sağlık verilerinin güvenliği hakkında öğrencilerin görüşleri*. Uluslararası 5. Adli Hemşirelik 4. Adli Sosyal Hizmet 3. Adli Gerontoloji Kongresi. 14-16 Kasım 2019, Ankara.
- Leino-Kilpi, H. Valimaki, M. Dasant, T. Gasull, M. Lemonidou, C. Scott, A. Arndt, M. (2001). Privacy: a review of the literature. *International Journal of Nursing Studies*. 38, 663-671.
- Soysal, A. Kuşcu, F.N. (2018). Hasta hakları: Üniversite öğrencileri üzerinde bir uygulama. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 7(1), 102-111.
- Süzek, H. Eksen, M. Özkan, N. (2004). 2002- 2003 Eğitim öğretim yılında Muğla sağlık yüksekokulunda okuyan öğrencilerin hasta hakları konusunda bilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 1(1),1-8.
- Teke, A. Uçar, M. Demir, C. Çelen, Ö ve Karaalp, T. (2007). Bir eğitim hastanesinde görev yapan hemşirelerin hasta hakları konusundaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6 (4), 259-266.
- Türk Hemşireler Derneği. (2009). Hemşireler için etik ilke ve sorumluluklar. <https://www.thder.org.tr/uploads/files/hemshire-brosur.pdf>
- Yataklı tedavi kurumları tıbbi kayıt ve arşiv hizmetleri yönergesinde değişiklik yapılmasına dair yönerge. (2007). https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=228:yatakli-tedavkurumlari-tibbkayit-ve-arv-hmetleryerges&catid=8:ygeler&Itemid=34 Erişim tarihi: 30.06.2020
- Zeybek Ünsal, Ç. Örnek Büken, N. (2018). Biyotıp araştırmaları ile ilgili olarak, “kişisel verilerin korunması kanunu” ve “kişisel sağlık verilerinin işlenmesi ve mahremiyetinin sağlanması hakkında yönetmelik” ne diyor? *Türkiye Klinikleri J Med Ethics Law Hist-Special Topics*, 4(1),82-90.